

REPROGRÁFIA

Új fejlemények a mikrofilmtechnikában:
szakmai szervezetek kiadói programjai

Az American Chemical Society (ACS) a világ legnagyobb tudományos szervezete, amelynek taglétszáma meghaladja a 110 ezret. Kiadói tevékenysége ennek megfelelően széles körű, 17 műszaki szakfolyóirat mellett két nem-tudományos folyóiratot is kiad: a *Chemistry* elsősorban az egyetemi diákok, míg a *CHEMTECH* a feltalálók lapja.

E kiadványok a *nyomatással párhuzamosan mikrofilmen is megjelennek*. Az ACS mikrofilmprogramja immár tíz éves, a párhuzamos kiadások három éves múltra tekinthetnek vissza.

Az utóbbi évtizedben sok kiadó és számos szakmai szervezet jelentetett meg mikrofilmen kiadványokat. A szakmai szervezetek esetében a kiadói tevékenységnek van néhány jellegzetessége. Ezeknél *nem elsődleges szempont a bevétel és a haszon*. Az előfizetők száma erősen korlátozott, de ugyanakkor igényesek, hozzászórtak a színvonalas kiadványokhoz.

A mikrofilmes kiadói tevékenység jövőbeli lehetőségei jól tanulmányozhatók az alábbi két példán.

A *Journal of Chemical Research* három ország tudományos szervezetei közös erőfeszítésének az eredménye. Kiadója az angol *Chemical Society*, a másik két közreadó a francia és a nyugat-német kémiai egyesülés. További tizenkét támogatója közt szerepel az ACS, a norvég, a belga, a holland, az olasz kémiai szakmai szervezet és mások.

A folyóiratot eredetileg két részben kívánták publikálni. Az első rész nyomtatott formában a cikkek *szinopszist*, míg a második mikrofilmlapon a cikkek *teljes szövegét* tette volna közzé, a szerző által benyújtott, fényképezhető kézirat alapján.

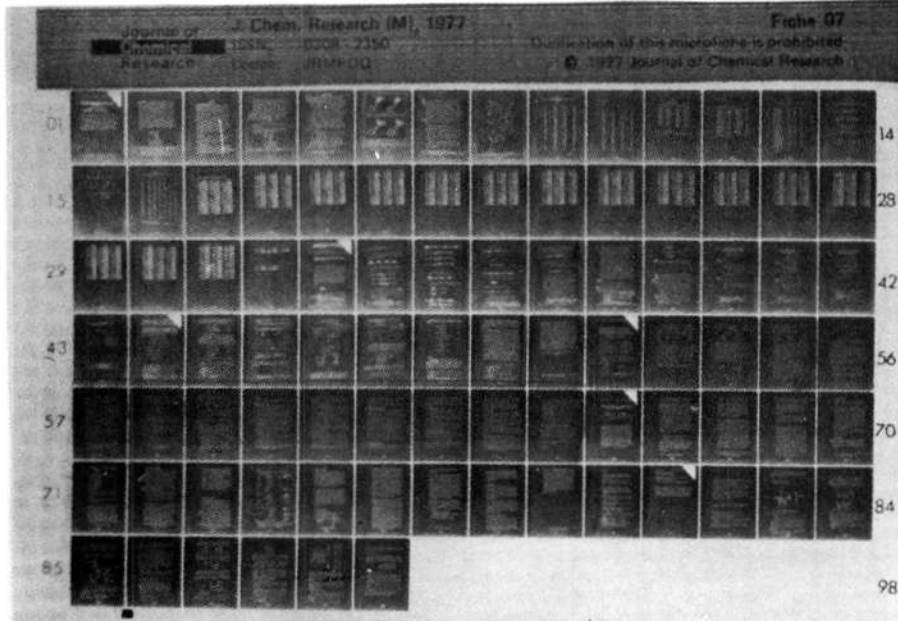
Az előzetes felmérés azonban a mikrofilmlappal szemben élénk ellenállást jelzett. Ezért felmerült egy másik lehetőség is, a *mininyomtatás* alkalmazása. Szerencsére azonban a Chemical Society nem adta fel törekvését. Az olvasóknak mindhárom formát el kell fogadniok: a szinopszist, a mikrofilmlapot és a mininyomtatványt. A kiadó ugyanis úgy véli, hogy ha az előfizetők megismerkednek a mikrofilmmel, az ellenállás jórészt meg fog szűnni.

Az a tény, hogy az előfizetők a kevésbé elterjedt és ritkán alkalmazott mininyomtatást előnyben részesítették a mikrofilmmel szemben, arra utal, hogy a mikrofilmiparnak még bőven van tennivalója a közönségkapcsolatokat illetően.

A *Journal of Chemical Research* nyomtatott szinopszis-változatában oldalanként egy-egy cikk tartalma található. A lap jobb oldalán található az utalás az *S* (*szinopszis*) és az *M* (*mikrofilmlap*) kiadásra.

A teljes cikk az *M*-kiadásban található meg. A 98 képmező mikrofilmlapokat az év folyamán folyamatosan sorszámozzák. Minden cikk első képmezőjén egy kis fehér háromszög látható a keresés megkönnyítésére (*1. ábra*).

A másik típusú *M*-kiadás a mininyomat, amelyben kilenc szerzői kéziratoldal tölt ki egy normál folyóirat-

1. ábra Minden cikk első képmezőjének sarka le van vágva a keresés megkönnyítésére

oldalt. A keresést itt fekete háromszög könnyíti, s a cikk ugyanolyan sorszámú mezőn kezdődik, mint a mikrofilmlapon.

Kiadói szempontból van még néhány megoldandó probléma (pl. az utalások rendszere), de mikrofilmtechnikai szempontból az eljárás megfelelőnek tekinthető.

A kéziratok a *Blackwells* leányvállalatához (Micro-media) kerülnek. Az alapnegatív 98 képmézős elrendezésű. Minden negatívról 2000 példány, archív minőségű, ezüsthalogénid másolat készül. Ez a folyamat négy hetet vesz igénybe.

A folyóirat közreadói úgy vélik, hogy a jövőben visszatérhetnek eredeti elképzelésükhöz, de ezzel várni kell, amíg az előfizetők hajlandók végleg elfogadni a mikrofilmlap-változatot.

A másik érdekes mikrokiadás az ACS **Customized Article Service** elnevezésű szolgáltatása. Ez személyre szabott mikrofilmes folyóiratnak tekinthető. Jelenleg a környezetügyi és az orvosi kémiai területen publikálják, de hamarosan kiegészül a biokémiával.

A szolgáltatás első része: előfizetés valamelyik alapvető folyóira (*Environmental Science and Technology*, vagy *Journal of Medical Chemistry*), amely a szóba jövő cikkek jelentős részét tartalmazza. A második rész az ACS *Single Article Announcement* (2. ábra), amely havonta kétszer közli az ACS folyóiratainak tartalomjegyzékét, s amelynek alapján az olvasó ellenőrizheti: nem maradt-e ki címe szerint lényegesnek tűnő cikk a szolgáltatásból. Azonban az esetek 80%-ában a szolgáltatás harmadik részét képező mikrofilmlapok a témába vágó minden cikket tartalmaznak. A mikrofilmlapokon a cikkeket a nyomtatott füzetkében alkalmazott kóddal szabad szemmel olvashatóan azonosíthatják.

A *Customized Article Service* megindítása előtt az ACS több felmérést végzett, illetve kísérleti programot

bonyolított le. Ennek során a megkérdezetteknek közel fele hajlott arra, hogy elfogadja szabad szemmel olvasható másolat helyett a mikrofilmlapot. Az is kiderült, hogy az ACS nem engedheti meg magának a két forma közötti választást, ugyanis a folyóiratkiadás költségei, a méretazonos másolatok készítésének időigénye és a postaköltségek ezt a változatot elviselhetetlenül drágává tették volna. Előfizetéses formában csak a mikrofilmlapkiadás bizonyult lehetségessé.

Vizsgálták azt is, mennyire érzékenyek az olvasók a szolgáltatás árára. Minthogy a méretazonos másolat szolgáltatása 2,5–5-ször annyiba került volna, mint a mikrofilmes másolaté, 75–95%-ban olyan választ kaptak, amely a mikrofilmlapot részesítette előnyben. Vizsgálták a mikrofilmlap olvasókészülékek hozzáférhetőségét is. Az előfizetők harmadának e téren nincs problémája, további 50% – ha kissé kényelmetlenül is – hozzáfér olvasóberendezéshez. Csupán 15% jelezte, hogy ilyen berendezés nem áll rendelkezésre. Ugyanakkor az előfizetni szándékozókban több mint a fele utalt arra, hogy hajlandó volna mikrofilmolvasó berendezést vásárolni.

A bemutatott két esetben a mikrofilmtechnika jelentősen javítja a kiadó munkáját. Az elfogadást illetően eltérő álláspontokkal találkoztak, ezek azonban nem annyira a mikrofilmre, mint inkább az előfizetők igényeire, ismereteire s a rendelkezésükre álló választékra vonatkoznak.

/LAFLIN, M. A.: *New developments in micrographics: professional society publishing programs = Journal of Micrographics*, 12. köt. 1. sz. 1978. p. 59–62./

(Sárdy Péter)

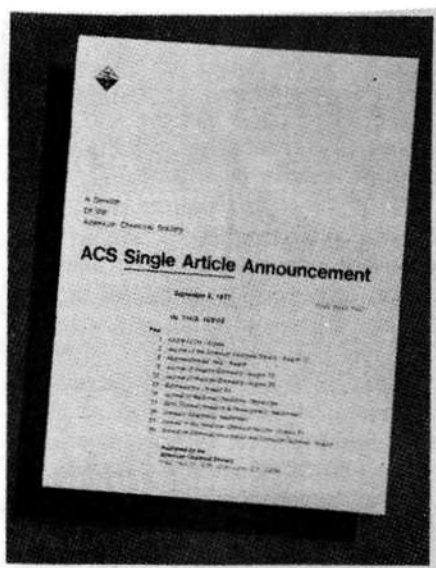

A mikrofilm használatának bevezetése kis szakkönyvtárakba

Egy kis szakkönyvtár vezetője is sokféleképpen meggyőzheti a fenntartó intézmény vezetőségét a mikrofilmes rendszer kialakításának szükségességéről.

A vállalati szakkönyvtárak támogatása a vállalat speciális céljaitól és a vezetők véleményétől függ. Ha a szakkönyvtár önálló költségvetéssel dolgozik, gyakran a könyvtáros dönthet egyes dokumentumok mikrofilmen történő beszerzéséről és tárolásáról, vagy más információkezelő rendszerek bevezetéséről anélkül, hogy a vezetőség véleményét ki kellene kérnie.

Sok szakkönyvtár költségvetése azonban csak része egy nagyobb szervezeti egység költségvetésének. Ha a szakkönyvtáros ilyen esetben úgy véli, hogy a könyvtár szolgáltatásai javíthatók mikrofilmes rendszer bevezeté-

2. ábra ACS Single Article Announcement